

Tento text bol nájdený na:
www.culture.gov.sk/files/files/muzea/zbornik1.rtf

Možnosti sprístupňovania expozícií a výstav múzeí pre občanov so sluchovým postihnutím

Mária Benková

Slovenský zväz sluchovo postihnutých

Kultúrou nepočujúcich sa doteraz nik nezaobrá, preto si zaslúži našu pozornosť. Základom tejto kultúry, tak ako každej kultúry, je jazyk. Nepočujúci používajú svoj vlastný posunkový jazyk. Od toho sa odvíja aj ich kultúra. Rozvíjajú vlastné kultúrne, spoločenské, športové a iné akcie založené na báze využívania posunkového jazyka. Na druhej strane je potrebné a žiaduce, aby im bolo sprístupnené kultúrne bohatstvo, slovenské, európske i svetové kultúrne dedičstvo.

Aké sú možnosti nepočujúcich zapojiť sa do kultúrneho života spoločnosti u nás?

V divadlách činohra prakticky nemá pre nepočujúcich význam, avšak boli už aj pokusy tlmočiť divadelné predstavenia. Hoci mali pomerne priaznivý ohlas medzi nepočujúcimi, pre svoju náročnosť realizácie sa robia len výnimočne. Viac už vyhovuje opereta, opera a najmä balet. Ani návšteva týchto predstavení sa však medzi nepočujúcimi výrazne nerozšírila.

Vnímaniu a cíteniu nepočujúcich je najbližšia pantomíma. Donedávna najlepšie možnosti ponúkalo špecifické divadlo pantomímy Aréna, kde pôsobia ako profesionáli aj nepočujúci mímovia. Podľa posledných informácií divadlo Aréna zmenilo žáner. Pantomíma je tiež umelecký smer, ktorému sa amatérsky s obľubou venujú nepočujúci, a to už od malička. Je potrebné v tejto súvislosti poďakovať špeciálnym pedagógom na našich školách internátnych pre sluchovo postihnutých a v špeciálnych triedach pre sluchovo postihnutých bežných škôl, ktorí sa tejto forme práce s deťmi a mládežou venujú. Dôkazom vysokej úrovne ich práce je každoročne Festival záujmovo-umeleckej činnosti detí a mládeže so sluchovým postihnutím, ktorý organizuje Slovenský zväz sluchovo postihnutých.

Súčasťou kultúrneho života je i návšteva múzeí a galérií. Nepočujúci sa tam vyberie iba v prípade, že výklad je zabezpečený tlmočníkom posunkovej reči nepočujúcich,

čo sa obyčajne stáva pri kolektívnych akciách. Z nášho pohľadu sa zdá, že tento zdroj kultúrneho bohatstva sa využíva nedostatočne, a to u všetkých kategórií nepočujúcich.

Kiná sú pomerne často navštevované, predovšetkým na predstavenia s otvorenými titulkami. Obmedzená slovná zásoba spôsobuje, že nie všetkým titulkom nepočujúci rozumejú a niekedy sú titulky „rýchle“ pre ich čítanie.

Osobitným druhom kultúry je tá najviac dostupná „papučová“ kultúra televízie a videa. Je smutnou skutočnosťou, že z krajín strednej a východnej Európy, nehovoriac už o Európe západnej, je Slovensko jedinou krajinou, kde nie je pravidelné vysielanie skrytých titulkov. Napríklad v Českej televízii prakticky všetky hlavné večerné programy sú v skrytých titulkoch – v zákone je stanovené 70% programov u verejnoprávnej

televízie a 15% v komerčných televíziách. Naším zákonom stanovených 25% je v nedohľadne. Tlmočenie Novín STV na 2 programe v dĺžke 20 minút (ktoré je v prípade športových prenosov zrušené bez náhrady) a jediná špecifická relácia Televízny klub nepočujúcich

je naozaj tým minimom, o ktoré musíme neustále bojovať a ktorému každý rok hrozí zrušenie.

Aké sú poznatky a skúsenosti z kultúry nepočujúcich v zahraničí?

V júli 1999 som sa zúčastnila 13. svetového kongresu nepočujúcich v Austrálii. Bola som veľmi prekvapená kultúrou nepočujúcich vo vyspelých krajinách, ktorá prevyšuje našu. Mám na mysli kultúru všeobecne, kultúru spoločenského života a stretávania sa, kultúru života ako celku. Stretlo sa tam mnoho vysokoškolsky vzdelaných, sebavedomých nepočujúcich. Mnohí z nich pôsobili vo významných verejných a spoločenských funkciách, boli tam právnici, lekári, finanční a predovšetkým pedagógovia. Zrejme v tom, že mnohí z nich pôsobia ako pedagógovia nepočujúcich, je základ ich vyššieho vzdelania a úspechu. Rozhodujú sami o sebe, o svojej kultúre, nedovolia, aby im počujúci určovali, čo je správne a čo nie. Na druhej strane chcú byť účastníkmi celospoločenského diania, vrátane kultúry života spoločnosti ako takej. Dožadujú sa sprístupnenia národnej slovenskej kultúry. To je možné v súčasnosti v kultúrnych zariadeniach, v múzeách, galériách, ale napr. aj v knižniciach prostredníctvom videoprojekcie v posunkovej reči nepočujúcich. Myslíme si, že keď sú sprievodné slová alebo projekcie urobené u stálych výstav v angličtine a ďalších cudzích jazykoch, nemal by byť problém urobiť videoprojekciu v posunkovej reči nepočujúcich osôb. Napr. v starých výstavných sieňach v Bratislave – na Hrade, SNG, SNM atď. Určite by to bolo prínosom. Taktiež v knižniciach výpožičkové fondy nosičov obrazových nosičov s titulkami, či už videokazety, alebo DVD-ROM nosiče. Problémy sú podobné, ako so zabezpečením zvukových nahrávok u nevidiacich občanov.

Kultúra, hlavne pantomíma, je výborným mostom medzi nepočujúcimi a počujúcimi. Je to kultúra bez slov, vyjadrená vizuálnymi prostriedkami, pochopená z oboch strán a pre obe strany. Súčasne však nezabúdajme, že existuje i špecifická kultúra nepočujúcich.

Spomeniem niekoľko príkladov:

1. Akademický maliar Ján Havrila z Ružomberka
2. Amatérsky maliar Fedor Štefanov, bulharskej národnosti usadený na Slovensku
3. Grafik Stanislav Lubina z novej Dubnice nad Váhom, ktorý vystavoval aj na Svetovom kongrese nepočujúcich v Austrálii 1999
4. Kamil Fančovič, nepočujúci fotograf a filmár, získal mnoho ocenení svojej tvorby, a to aj v súťažiach s počujúcimi. V takejto celoslovenskej súťaži získal 1. cenu za svoj videofilm „Návrat z vojny“, ktorý nakrútil s amatérskymi nepočujúcimi účinkujúcimi
5. Juraj Krajňák, nepočujúci fotograf z Prešova
6. Mária Pilárová, sluchovo postihnutá poetka

Samozrejme bolo by možné menovať aj ďalších. SZSP prirodzene vždy podporoval rozvoj kultúry nepočujúcich. Táto podpora je limitovaná finančnými a personálnymi možnosťami. Napriek výrazne obmedzeným zdrojom sa nám darí každoročne realizovať festival amatérskej umeleckej tvorby detí a mládeže so sluchovým postihnutím. Okrem toho sme organizovali a organizujeme viacero kultúrnych a spoločenských aktivít, spolupracovali sme s prof. Milanom Sládkom, spolupracujeme s nadáciou Vladimíra

Kulíška „Počúť srdcom“, medzi významné kultúrno-spoločenské akcie zaraďujeme i každoročne celoštátne oslavy Medzinárodného dňa nepočujúcich.

Ako som už naznačila v úvode, je veľkou škodou, že problematike kultúry nepočujúcich a sprístupňovania kultúry nepočujúcim sa venuje malá pozornosť. Neexistuje prakticky žiaden výskum, ani prieskum stavu, možností a potrieb riešenia tejto problematiky. Množstvo grantov a aktivít v tejto oblasti sme nemohli realizovať preto, že naše projekty neboli prijaté, boli Ministerstvom kultúry SR uprednostnené iné priority. Myslím, že by bolo už načase uvedomiť si skutočnosť, že v súčasnosti sa vo vyspelých demokratických krajinách začína pozerať na komunitu nepočujúcich ako na lingvistickú menšinu. Z tohto zaradenia medzi menšiny potom vyplývajú aj ďalekosiahle dôsledky v oblasti legislatívy, napĺňania ľudských práv, práva na vzdelanie, príjem informácií, integráciu do kultúrneho a spoločenského života. Som presvedčená, že takýmto prístupom sa nám spoločne podarí nájsť východiská, ako riešiť problematiku sprístupnenia kultúry nepočujúcim a nedoslýchavým občanom, ako i potrebu, možnosti a zdroje podpory rozvoja špecifickej kultúry nepočujúcich.